

κατοίκων της Οταγαίτης (*Otahiti*) και άλλων νήσων του Μεσημβρινού Ωκεανού, επειδή αναπαύονται στη σκιά του και κατασκευάζουν από αυτό ενδύματα, τροφή και διάφορα οικιακά σκεύη. Επομένως αποτελεί ένα από τα ευεργετικότερα προϊόντα της φύσης προς τον άνθρωπο. Η ψωμοκαρπία γίνεται μεγάλο δένδρο, ζει 60-70 χρόνια, έχει φύλλα μακρόδοντα και πολύ μεγάλα, τα οποία οι νησιώτες χρησιμοποιούν ως σκεύη φαγητού, κούπες και πετσέτες στα τραπέζια τους. Για 8 μήνες το χρόνο, από Δεκέμβριο ως Ιούλιο, έχει συνεχώς άνθη, άγουρους και ωρίμους καρπούς. Τα αρσενικά άνθη είναι πιθαμαία, πυρώδη (κεραμόχρωμα) και κυλινδρική. Τα θηλυκά, από τα οποία γεννιέται ο καρπός, είναι μία φωτεινή πορτοκαλόχρωμη κάλυκα που φυτρώνει στην κορυφή του κλώνου. Ο ψωμόκαρπος γίνεται στρογγυλός και μεγάλος, όπως η στρογγυλή κολοκύνθη. Η διάμετρός του είναι ποδιαία και η φλούδα του γεμάτη εξάγωνους και οξείς όζους. Αυτός, όταν ωριμάσει, φαίνεται υποκίτρινος. Κόβεται όμως πριν ωριμάσει υπερβολικά και τρώγεται ή ως νέος βλαστός κομμένος σε στρογγυλές φέτες καψαλισμένες ή βάζουν την ψίχα του σε μικρούς λιθόστρωτους λάκκους, όπου γίνεται η ζύμη, η οποία διαρκεί πολύ και κατασκευάζουν από αυτή ένα είδος ψωμιού. Ο καψαλισμένος ψωμόκαρπος έχει την ποιότητα κόρας ψωμιού παρασκευασμένου από σίτο και γεώμηλα, ο δε εντελώς ώριμος μαλακώνει ως ζύμη και γίνεται άχρηστος. Αυτός έχει στο εσωτερικό του πολλούς μεγάλους σπόρους σαν αμύγδαλα. Υπάρχει όμως και άλλο άσπορο είδος ψωμόκαρπου. Η ψωμοκαρπία είναι ευφορότατη, επειδή 3 δένδρα τρέφουν επαρκώς έναν άνθρωπο για 8 μήνες. Εκτός τούτου οι νησιώτες του Μεσημβρινού Ωκεανού κοπανίζουν την εσωτερική λεπτή φλούδα της και ετοιμάζουν το λεγόμενο παπυρούφασμα για τα ενδύματά τους. Από το ελαφρότατο ξύλο της κατασκευάζουν κάθε είδους οικιακά σκεύη, όπως μικρά καθίσματα, ποτήρια, υδρίες και τύμπανα. Οι Άγγλοι προσφάτως κοπίασαν να μεταφυτεύσουν αυτό το δένδρον στις Ανατολικο-ινδικές τους νήσους και λένε ότι το πέτυχαν. (σημ.: αρτόδεδρο.)

ΠΗΓΗ: Καπετανάκη Μανουήλ και Κυριακού, *Εικονολογία παιδική...*, τόμ. 2, Βιέννη 1812, σ. 1-2.

ωθιστική δύναμη: [ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] η δύναμη που αναπτύσσεται, όπως και η ελκτική, μεταξύ των μικρών υλικών μορίων των σωμάτων και η οποία τα βάζει να απομακρυνθούν το ένα από το άλλο (*ώθησις*). Αυτή αρχίζει εκεί όπου η ελκτική παύει και αυξάνει κατ' αναλογία, όπου μειώνεται το διάστημα των μορίων. (σημ.: απωθητική δύναμη.)

ΠΗΓΗ: Γαζή Ανθίμου, *Γραμματική των Φιλοσοφικών Επιστημών...*, τόμ. Α', Βιέννη 1799, σ. 152-153.

ωκεανός: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] το συνάρθροισμα υδάτων που περικυκλώνει τη γη ή ένα μεγάλο μέρος αυτής. Διαιρείται σε πολλούς: ο Υπερβόρειος Ωκεανός ή Ωκεανός του Κρόνου (πρόκειται για τον Αρκτικό Ωκεανό), ο Μέγας Ωκεανός της Δύσεως ή Γαλλικός (πρόκειται για το Βόρειο Ατλαντικό), που περικυκλώνει τις Βρετανικές και Κελτικές νήσους, τη Γαλλία και τη Γερμανία, ο Ατλαντικός Ωκεανός, που περικυκλώνει τη Δυτική Αφρική και τις Καναρίους Νήσους, ο Ωκεανός της Αιθιοπίας ή Μεσημβρινός (πρόκειται για τον Νότιο Ατλαντικό Ωκεανό), ο Ανατολικός (πρόκειται για τον Ινδικό Ωκεανό) που ποτίζει τα Ανατολικά μέρη της Αφρικής και τη Μαδαγασκάρη, ο Αραβικός (πρόκειται για το Βόρειο Ινδικό), που περικυκλώνει την Ασία, ο Περσικός (πρόκειται για την Αραβική Θάλασσα, Περσικός Κόλπος), στον οποίο χύνεται ο Τίγρης και ο Ευφράτης, ο Ινδικός που βρίσκεται κάτω από τον Ισημερινό, ο Ωκεανός της Κίνας (πρόκειται για τον Ειρηνικό Ωκεανό), που ποτίζει την Νέα Ολλανδία και Νέα Ζηλανδία, ο Γαληνός ή Αγάληνος (πρόκειται για τον Ειρηνικό) που περικυκλώνει την Αμερική, ο Ωκεανός του Σουνδ ή Μεσημβρινός ή Θάλασσα του Σουνδ (πρόκειται για τη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, της Θάλασσα Ιάβας, Μπάλι).

ΠΗΓΗ: Πύρρου Διονυσίου του Θετταλού, *Γεωγραφία Μεθοδική Απόσης της Οικουμένης...*, Βενετία 1818, σ. 44.

ωρικός κύκλος: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] ένα κυκλίδιο ακίνητο, κατασκευασμένο από μέταλλο ή άλλη ύλη στην κρικωτή σφαίρα, το οποίο βρίσκεται πάνω από τον κοινό μεσημβρινό, έχει δε κέντρο τον αρκτικό (βόρειο) πόλο. Καλείται ωρικός διότι είτε στο ανατολικό είτε στο δυτικό ημικύκλιό του φαίνονται σημειωμένες οι ώρες της φυσικής ημέρας, 12 ώρες στο ανατολικό, από τις οποίες η 12η δείχνει τη μεσημβρία και 12 στο δυτικό, από τις οποίες η 12η δείχνει τη μεσονυκτία. Στο μέσο του κύκλου αυτού βρίσκεται προσκολλημένη μια βελόνη (ωροδείκτης), η οποία καθώς συστρέφεται με τον πόλο, που είναι και το κέντρο του ωρικού, όπου βρίσκεται προσκολλημένη, δείχνει τις ώρες. Ο κύκλος αυτός χρησιμεύει για να βρίσκουν τους μεσημβρινούς, τις ανατολές, τις δύσεις, κ.α.

ΠΗΓΗ: Μοισιόδακος Ιωσήπου, *Θεωρία της Γεωγραφίας*, Βιέννη 1781, σ. 32-33.

ωρολόγια: [ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ] υπάρχουν πολλά είδη ωρολογίων, κινητά και ακίνητα, κλιτά και άκλιτα (με κλίση ή χωρίς), οριζοντικά (βασιζόμενα στον ορίζοντα) και πολικά (βασιζόμενα στον πόλο), ανατολικά και δυτικά, αρκτικά (του βορείου ημισφαιρίου) και ανταρκτικά (του νοτίου ημισφαιρίου).

ΠΗΓΗ: Γορδάτου Κωνσταντίνου Χίου, *Εγχειρίδιον Περί της των Σφαιρών Χρήσεως...*, Βενετία 1730, σ. 55.

ωρολόγιον ακίνητον επίπεδον επί του ορίζοντος: [ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ] αποτελείται από μία επίπεδη επιφάνεια παράλληλη προς τον ορίζοντα του τόπου. Πάνω σε αυτή χαράσσονται δύο βασικές γραμμές κάθετες μεταξύ τους, η μεσημβρινή και η οριζοντική. Η μεσημβρινή αντιστοιχεί στη δωδέκατη ώρα, η οριζοντική αντιστοιχεί στις έκτες εκατέρωθεν (6η πρωινή, 6η απογευματινή). Με κέντρο το σημείο τομής των δύο προαναφερθέντων γραμμών χαράσσεται κύκλος που χωρίζεται σε 4 τεταρτημόρια. Τα δύο βορεινά τεταρτημόρια, διαιρούνται, σε μοίρες με την αρίθμηση να αρχίζει από τη μεσημβρινή γραμμή. Πάνω στο ημικύκλιο σημειώνονται οι ώρες. Επί της μεσημβρινής γραμμής τοποθετείται ο ωροσκόπος, τρίγωνο με την κορυφή επί του κέντρου του κύκλου και με γωνία κορυφής το ύψος του πόλου. Η σκιά του ωροσκόπου είναι αυτή που δείχνει τις ζητούμενες ώρες.

ΠΗΓΗ: Γορδάτου Κωνσταντίνου Χίου, *Εγχειρίδιον Περί της των Σφαιρών Χρήσεως...*, Βενετία 1730, σ. 55-58.